

Організація дистанційного навчання з Історії світової музики

для студентів 3 курсу композиторського факультету НМАУ.

Викладач – д/м, проф. кафедри історії світової музики **Соломонова О. Б.**

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

2. 09. 2020

Тема: Вступ до курсу. Проблема періодизації історії російської музики крізь призму соціокультурних чинників

1. Визначити основні етапи розвитку російської музичної культури.
2. Які соціокультурні параметри обумовили періодизацію російської музичної культури?
3. Назвати основні тенденції розвитку російської музики докласичного періоду.
4. У чому полягає жанрово-інтонаційна специфіка російського Середньовіччя на відміну від Нового часу і класичного періоду?
5. Назвати основні тенденції розвитку російської музики Нового часу і класичного періоду.

ЛІТЕРАТУРА

1. История русской музыки / [ред. : Ю. Келдыш, О. Левашева и др.]: в 10 т. – Т. 1. – М. : Музыка, 1983. – 384 с. Електронна версія: <http://www.mosconsrv.ru/upload/images/tr16.pdf>
2. Келдыш Ю. Очерки и исследования по истории русской музыки / Ю. Келдыш. – М. : Сов. композитор, 1978. – 512 с.
3. Орлова Е. Лекции по истории русской музыки. – М. : Музыка, 1979. – 383 с.
4. Очерки по истории русской музыки: Тематический сборник научных трудов / [сост. : Л. Гаврилова, Е. Зинькевич]. К. : КГК им. П. И. Чайковского, 1995.
5. Памятники русского музыкального искусства / под. общей ред. В. Протопопова. М., 1972.
6. Рапацкая Л.А. История русской музыки: от Древней Руси до Серебряного века. Учеб. для студ. высш. учеб. заведений. М. : ВЛАДОС, 2001. 384 с.
7. Соломонова О. Б. Нариси з історії російської музики / О. Б. Соломонова. – К. : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2011. – 108 с.
8. Успенский Н. Образцы древнерусского певческого искусства. Л. : Музыка, 1971. 358 с.

9.09.2020

Тема: Специфіка функціонування музики в епоху російського Середньовіччя: соціокультурний, естетичний та технічний виміри

1. На які періоди розподіляється епоха російського Середньовіччя?
2. У чому полягають особливості середньовічного світосприйняття Древньої Русі в їх проекції на музичну сферу?
3. Визначити репрезентанти культурних опозицій «сакральне» та «профанне» у російському Середньовіччі.
4. Яке ставлення до інструментальної музики затвердилося в середньовічній музичній культурі? Чому так сталося?
5. Якими є жанрово-інтонаційні риси раннього знаменного співу у порівнянні з більш пізніми зразками?
6. Чим була представлена жанрова система староруського церковного співу?
7. Що таке осмогласся?
8. У чому полягає сутність реформи церковного співу?
9. Коли в середньовічній культовій традиції Русі виникає багатоголосний спів?
10. Якими були причини особливого розповсюдження дзвонів на Русі?
11. Чим зумовлене жанрово-стильове розмаїття дзвонів на Русі? Назвіть основні види і жанри дзвонів.
12. Яку специфічну традицію репрезентує мистецтво скоморохів?
13. Надайте дефініцію скоморошини, назвіть її основні жанрові типи.

ЛІТЕРАТУРА

9. Белкин А. Русские скоморохи / А. Белкин. – М. Наука: , 1975. – 137 с.
10. История русской музыки / [ред.: Ю. Келдыш, О. Левашева, А. Кандинский и др.]: в 10 т. – Т. 1. – М.: Музыка, 1983. – 384 с.
11. История русской музыки в нотных образцах: в 3 т. [под ред. С. Гинзбурга]. – М.: Музыка. – Т. 1: 1968. – 499 с.; Т. 2: 1969. – 480 с.; Т. 3: 1970. – 487 с.
12. Колокола. История и современность. – М.: Наука, 1985. – 315 с.
13. Лихачёв Д. С., Панченко А. М., Поньрко Н. В. Смех в Древней Руси / Д. С. Лихачев, А. М. Панченко, Н. В. Поньрко. – Л.: Наука, 1984. – 293 с.
14. Музыкальная эстетика России XI–XVIII веков / [сост. А. И. Рогов]. – М., 1973. – 187 с.
15. Новые памятники знаменного распева [сост. М. В. Бражников]. – Л.: Музыка, 1967. – 279 с.
16. Памятники русского музыкального искусства. В 2-х т. / под общей ред. Е. Левашева, В. Протопопова. – Т. 1: М.: Музыка, 1972. – 368 с. – Т. 2: М.: Музыка, 1973. – 254 с.

17. Разумовский Д. Церковное пение в России. Опыт историко-технического изложения / Д. Разумовский. – Вып. 1–3. – М., 1867–1869. Переизд. : Музыкальная академия. 1998, № 1. – С. 81–92; 1998, № 2. С. 181–193; 1999, № 1. – С. 21–35; 1999 № 3. – С. 89–98; 2000, № 1. – С. 177–183; 2000, № 3. – С. 74–80; 2000, № 4. – С. 43–60.

18. Соломонова О. Музичне мистецтво скоморохів / О. Соломонова. Нариси з історії російської музики. Навчальний посібник. – К. : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2011. – С. 6–47.

19. Соломонова О. Скоморошина в жанровой системе Древней Руси: к проблеме взаимодействия / О. Соломонова // Festschrift кафедри історії музики етносів України та музичної критики НМАУ ім. П. І. Чайковського. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2014. – С. 88–129.

20. Успенский, Н. Д. Древнерусское певческое искусство. Хрестоматия / Н. Д. Успенский. – М. : СК, 1971. – 622 с.

21. Финдейзен Н. Ф. Очерки по истории музыки в России с древнейших времен до конца XVIII века / Н. Ф. Финдейзен. – В 2-х томах. – Т. I. – М., Л. : Госмузиздат, 1928. – 364 с.

22. Ярешко А. Колокольные звоны – инструментальная разновидность русского народного музыкального творчества / А. Ярешко // Из истории русской и советской музыки. – Вып. 3. – М. : Музыка, 1978. – С. 36–74.

16.09.2020

Тема: Інтонаційні знаки середньовіччя в музиці російських композиторів-класиків

1. Якими є основні принципи композиторської роботи зі старовинними жанровими репрезентантами (знаменний спів, дзвоновість, скорошина)?
2. У чому полягають основні ознаки цитування, квазіцитування, алюзії, пародіювання як способів композиторської роботи з древніми жанровими моделями?
3. Визначте головні тенденції відтворення жанрового стилю і звукообразної специфіки древніх жанрів російськими композиторами-класиками на прикладі переінтонування:
  - а) культового співу;
  - б) різних типів російської дзвоновості;
  - в) скомороського мистецтва.
4. Назвіть приклади введення у класичну музику названих жанрових систем з метою:
  - а) відображення епохи в реальному, історично достовірному звучанні;

б) відтворення високого символічного потенціалу древнього мистецтва.

5. В яких творах російських композиторів-класиків відтворено специфіку юродського промислу? Проаналізувати приклади.

Твори для аналізу:

А) скоморошество: опери «Князь Ігор» О. Бородіна, «Садко» і «Снігуронька» М. Римського–Корсакова, «Чародійка» П. Чайковського, «Байка» І. Стравінського («весела вистава із співом і музикою»), ораторія «Скоморохи» В. Гавриліна

Б) дзвонівість в операх «Життя за царя» і «Руслан і Людмила» М. Глінки, «Князі Ігорі» і «Маленькій сюїті» О. Бородіна, «Борис Годунові», «Хованщині» і «Картинках з виставки» М. Мусоргського, «Китежі» М. Римського–Корсакова, опусі кучкістів «Парафраз на тему Таті-Таті», творах С. Рахманінова, С. Прокофєва, Є. Станковича, Л. Дичко, А. Шнітке, ін.

В) знаменний розспів: «Життя за царя» М. Глінки, «Китеж» М. Римського–Корсакова, «Маленька сюїта» О. Бородіна, «Борис Годунов» і «Хованщина» М. Мусоргського, «1812 рік» і Шоста симфонія П. Чайковського, «Іоанн Дамаскін» С. Танєєва, Третя симфонія, «Дзвони», «Симфонічні танці», «Всеноцна» С. Рахманінова, окремі опуси Е. Денисова, А. Шнітке, Р. Щедрина, С. Губайдуліної, ін.

Г) юродство: «Борис Годунов», «Светик Савишна» М. Мусоргського, «Іван Грозний» С. Прокофєва (частина «Юродивий»).

. ЛІТЕРАТУРА

1. Земцовский И. Фольклор и композитор. Теоретические этюды. Л.-М. : Сов. композитор, 1978. – 172 с.
2. История русской музыки / [ред. : Ю. Келдыш, О. Левашева, А. Кандинский и др.]: в 10 т. – Т. 1. М. : Музыка, 1983. – 384 с.
3. История русской музыки в нотных образцах: в 3 т. [ред. С. Гинзбурга]. М.: Музыка. Т. 1: 1968. – 499 с.; Т. 2: 1969. 480 с.; Т. 3: 1970. 487 с.
4. Колокола. История и современность. – М. : Наука, 1985. – 315 с.
5. Келдыш Ю. Очерки и исследования по истории русской музыки / Ю. Келдыш. – М. : Сов. Композитор, 1978. – 512 с.
6. Новые памятники знаменного распева [сост. М. В. Бражников]. – Л. : Музыка, 1967. – 279 с.
7. Соловьева П.О. О колокольном звоне в музыке М. Мусоргского / П. Соловьева // Музыкальная академия. – 2012. – № 2. – С. 54–58.
8. Соломонова О. Особенности претворения скоморошества в отечественном музыкальном театре / О. Соломонова. Искусство скоморохов в контексте отечественной музыкальной культуры: дис. ... канд.

искусствоведения. – Глава 4: 17.00.02 / О. Соломонова. – Киев. гос. консерватория им. П. И. Чайковского. – К., 1987. – С. 130–190.

9. Соломонова О. Б. «Байка» І. Стравінського як проєкція скомороського синкрезису / О. Б. Соломонова // Київське музикознавство. – Вип. 48. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2014. – С. 108–120.

10. Соломонова О. Особенности претворения скоморошества в операх Н. Римского-Корсакова / О. Соломонова // Київське музикознавство: зб. статей. – Вип. 1. – К. : КДВМУ, 1998. – С. 195–202.

11. Соломонова О. Феномен юродства в русской культуре и его отношение к смеху (музыкально-культурологический аспект) / О. Соломонова // Музичне мистецтво і культура: Науковий вісник. – Вип. 3. – Одеса: Астропринт, 2002. – С. 125–133.

12. Успенский Н. Д. Древнерусское певческое искусство. Хрестоматия / Н. Д. Успенский. – М. : СК, 1971. – 622 с.

13. Финдейзен Н.Ф. Очерки по истории музыки в России с древнейших времен до конца XVIII века / Н. Ф. Финдейзен: в 2 т. – Т. I. – М.; Л. : Госмузиздат, 1928. – 364 с.

14. Хадеева Е. Н. Колокольная образность в русском музыкальном искусстве XIX – начала XX века: автореф. дис. ... канд. искусствоведения. – Казань, 2004. – 18 с.

15. 2004. – 18 с.

23.09.2020

Тема: Музична культура XVII ст. – новітній етап музичного мислення. Причини затвердження нових функцій музики в російському суспільстві

1. У чому полягають новітні явища в музичній культурі пізнього Середньовіччя? (соціально-історичний, естетичний та жанрово-інтонаційний параметри).
2. Назвіть причини стильового зламу і кризових явищ у жанрово-інтонаційній сфері культової музики.
3. У чому полягають соціокультурні наслідки розколу і реформи церкви?
4. Що таке «раздельноречие» і «многогласие» (рос.)?
5. Якими є причини формування нового, гомофонно-гармонічного типу музичного мислення та суттєвого оновлення жанрової системи в російській музичній культурі XVII століття?
6. Яким є значення культурних впливів України для утвердження нової системи музичного мислення та нової нотації?
7. У чому полягає стильова своєрідність партесного концерту?
8. Які типи партесного співу диференційовано в «Мусікійській граматиці» М. Ділецького?

ЛІТЕРАТУРА

1. Герасимова–Персидская Н. А. Русская музыка XVII века: встреча двух эпох. Монография / Н. А. Герасимова–Персидская. – М. : Музыка, 1994. – 126 с.
2. Герасимова–Персидская Н. А. Партесный концерт в истории музыкальной культуры / Н. А. Герасимова–Персидская. – М: Музыка., 1983. – 288 с.
3. Герасимова–Персидская Н. А. Пародия в хоровом творчестве Украины 40 гг. XVIII века как отражение стилистического комплекса партесного концерта / Н. А. Герасимова–Персидская // *Dzielo muzyczne*. – Варшава: PWM, 1984. – С. 209–222.
4. История русской музыки / [ред. : Ю. Келдыш, О. Левашева, А. Кандинский и др.]: в 10 т. – Т. 1. – М. : Музыка, 1983. – 384 с.
5. История русской музыки в нотных образцах: в 3 т. [под ред. С. Гинзбурга]. – М. : Музыка. – Т. 1: 1968. – 499 с.; Т. 2: 1969. – 480 с.; Т. 3: 1970. – 487 с.
6. Келдыш Ю. Ранний русский кант / Ю. Келдыш. Очерки и исследования по истории русской музыки. – М. : Сов. композитор, 1978. – С. 64–91.
7. Келдыш Ю. Проблема стилей в русской музыке 17–18 веков / Ю. Келдыш. Очерки и исследования по истории русской музыки. – М. : Сов. композитор, 1978. – С. 92–112.
8. Музыка и быт старой России: Сб. статей. – Л. : Academia, 1927. – 212 с.
9. Финдейзен Н.Ф. Очерки по истории музыки в России с древнейших времен до конца XVIII века / Н. Ф. Финдейзен. – В 2-х томах. – Т. I. : М., Л. : Госмузиздат, 1928. – 364 с.

30.09.2020

Тема: Музична культура XVIII ст.: хорове мистецтво, типи інструментального музикування, опера. Передумови формування, етапи розвитку і основні моделі російської опери XVIII ст.

1. У чому проявляється секуляризація життя і новітні тенденції в Росії XVIII ст.?
2. Якою є жанрова палітра російської музики XVIII ст.?
3. Якими є причини затвердження нових функцій музики і нової жанрової системи в російському суспільстві XVIII ст.?
4. У чому полягають ознаки генетичних і типологічних зв'язків російської опери XVIII ст. з фольклором і зарубіжною оперною культурою?
5. Назвіть жанрові типи російської опери XVIII ст.

6. Визначте жанрові риси російської комічної опери XVIII ст.
7. Найменуєте прізвища представників російської композиторської школи XVIII ст.:
  - в оперному жанрі;
  - у хорових жанрах;
  - у камерно-вокальній та інструментальній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вертков К. Русская роговая музыка / К. Вертков. – М.–Л. : Наука, 1948. – 84 с.
2. Герасимова-Персидская Н. Авторство как историко-стилевая проблема / Н. Герасимова-Персидская // Музыкальное произведение: сущность, аспекты анализа. – К. : Муз. Україна, 1988. – С. 27-33.
3. История русской музыки / [ред. : Ю. Келдыш, О. Левашева, А. Кандинский и др.]: в 10 т. – Т. 2, ч. 1: XVIII век. – М. : Музыка, 1984. – 335 с.
4. Келдыш Ю. К истории оперы «Ямщики на подставе» / Ю. Келдыш // Очерки и исследования по истории русской музыки. – М. : Сов. композитор, 1978. – С. 130–140.
5. Левашева О. Е. Начало русской оперы / О. Е. Левашева // История русской музыки / [ред. : Ю. Келдыш, О. Левашева, А. Кандинский и др.]: в 10 т. – Т. 3. – М. : Музыка, 1985. – С. 5–45.
6. Левашева О.Е. Развитие жанра «российской песни» / О. Е. Левашева // История русской музыки / [ред. : Ю. Келдыш, О. Левашева, А. Кандинский и др.]: в 10 т. – Т. 2. – М. : Музыка, 1984. – С. 184–215.
7. Ливанова Т. Русская музыкальная культура 18 века в ее связях с литературой, театром и бытом: в 2 т. / Т. Ливанова. – Т. 1. – М. : Госмузиздат, 1952. – 534 с. – Т. 2: М. : Госмузиздат, 1953. – 549 с.
8. Максимова А. Балет в опере и опера-балет (русский музыкальный театр конца 18 века) / Сост. и ред. : П.Е. Вайдман, Е.С. Власова / А. Максимова // Наследие 18-19 века : сб. статей, материалов, документов. – Вып. 2. – М. : МГК, 2013. – С. 31-39.
9. Музыка и музыкальный быт старой России. – Л. : Academia, 1927. – 212 с.
10. Музыкальный Петербург: Энциклопедический словарь [ред. Порфирьевой А. Л.]: в 14 кн. – Кн. 3: XVIII век. – СПб. : Композитор, 2000. – 328 с.
11. Рабинович А. Русская опера до Глинки / А. Рабинович. – М. : Музгиз, 1948. – 269 с.
12. Штелин Яков. Музыка и балет в России XVIII века [ред. и предисл. Б. Асафьева] / Я. Штелин. – Л. : Тритон, 1935. – 190 с.

7.10.2020

**Тема: Музична культура першої третини ХІХ століття.
Композитори доглінкінської доби – С. Давидов, К. Кавос,
О. Верстовський, О. Аляб'єв, О. Варламов, О. Гурильов: жанрово-
стильові пріоритети, художні відкриття**

1. Визначити новітні тенденції першої третини ХІХ ст. у сфері музичного мистецтва.
2. Якими є жанрові типи російської опери першої третини ХІХ ст.?
3. Назвіть прізвища представників російської композиторської школи першої третини ХІХ ст.:
  - в оперному жанрі;
  - у хорових жанрах;
  - у камерно-вокальній та інструментальній сфері.
4. Який композитор написав оперу «Іван Сусанін» до М. Глінки?
5. У яких музично-театральних жанрах працював О. Верстовський?
6. Назвіть нові жанри камерно-вокальної музики, започатковані:
  - О. Аляб'євим,
  - О. Варламовим,
  - О. Гурильовим.

Література

1. Абрамовский Г. Русская опера первой трети XIX века / Г. Абрамовский. – М. : Музыка, 1971. – 77 с.
2. Гозенпуд А. Музыкальный театр в России. От истоков до Глинки / А. Гозенпуд. – Л. : Музгиз, 1959. – 781 с.
3. Доброхотов Б. В. Александр Алябьев. Творческий путь / Б. В. Доброхотов. – М. : Музыка, 1966. – 318 с.
4. Доброхотов В. А. Н. Верстовский. Жизнь, театральная деятельность, оперное творчество / В. Доброхотов. – М.; Л. : Музгиз, 1949. – 17 с.
5. Доброхотов В. А. Н. Верстовский и его опера «Аскольдова могила» / В. А. Доброхотов. – М. : Музгиз, 1962. – 87 с.
6. Зинькевич Е. Безымянное пространство русской оперы / Елена Зинькевич // *Mundus musicae*. Тексты и контексты. Избранные статьи. – К. : Задруга, 2007. – С. 130-147.
7. Кандинский А. И. О реализме и романтизме в русской музыке второй половины XIX века / А. И. Кандинский // *Вопросы методологии*

- советского музыкознания. Сб. научных трудов МГК им. П. И. Чайковского. – М. : МГК, 1981. – С. 19–43.
8. Рабинович А. Русская опера до Глинки / А. Рабинович. – М. : Музгиз, 1948. – 269 с.
  9. Штейнпресс Б. Страницы из жизни Алябьева / Б. Штейнпресс. – М. : Музгиз, 1956. – 403 с.
  10. Щербакова Т. Цыганское музыкальное исполнительство и творчество в России / Т. Щербакова. – М. : Музыка, 1984. – 175 с.

14.10.2020

Тема: Синтез класико-романтичних тенденцій у творчості Глінки – першого класика російської музики. Значення творчої спадщини композитора у жанрово-інтонаційному діалозі російської та західноєвропейської музичних культур.

1. Чому Глінку називають першим композитором-класиком російської музики?
2. В яких параметрах творчості проявляється синтетична природа таланту Глінки?
3. Які компоненти складають стиль Глінки?
4. Якими є інноваційні риси «Життя за царя» відносно *опери-серія* західноєвропейської традиції?
5. У чому полягає специфіка інтонаційного втілення конфлікту в опері «Життя за царя»?
6. Назвіть риси епічної драматургії і компоненти стильового синтезу в «Руслані і Людмилі» Глінки.
7. На прикладі романсової творчості Глінки аргументуйте процес перетворення побутового романсу в «художню пісню».

ЛІТЕРАТУРА

1. Асафьев Б. Михаил Иванович Глинка / Б. Асафьев. – М. : Музыка, 1978. – 310 с.
2. Асафьев Б. Слух Глинки / Б. Асафьев // Б. Асафьев. Избранные труды: в 5 т. – Т.1. – М. Музыка, 1952. – С.
3. Васина-Гроссман В. А. Михаил Иванович Глинка / В. А. Васина-Гроссман. – М. : Музыка, 1982. – 103 с.
4. Горюхина Н. Методика анализа национального стиля / Н. А. Горюхина // Очерки по вопросам музыкального стиля и формы. – К. : Музична Україна, 1985. – С. 81–99.
5. Зинькевич Е. Киевская премьера «Жизни за царя в историческом пейзаже времени» / Елена Зинькевич // *Mundus musicae*. Тексты и контексты. Избранные статьи. – К. : Задруга, 2007. – С. 160-176.

6. Левашева О. М. И. Глинка / О. Левашева // История русской музыки: в 10 томах. – М. : Музыка, 1988. – Т. 5: 1826 – 1850. – С. 185–282.
7. Левашева О. Михаил Иванович Глинка: в 2 кн. / О. Е. Левашева. – М. : Музыка. – Кн. 1: 1987. – 378 с.; Кн. 2: 1988. – 350 с.
8. Ливанова Т. Н. Глинка: Творческий путь: в 2 т. / Т. Н. Ливанова, В. В. Протопопов. – М. : Музгиз, 1955. – Т. 1. – 404 с.; Т. 2. – 380 с.
9. Майбутова К. В. М. Глінка / К. В. Майбутова. – К., 1991. – 159 с.
10. Майбутова Е. В. Глинка в критике его современников / Е. В. Майбутова // Научно-методические записки Киевской консерватории. – К., 1957. – С. 134–160.
11. Майбутова Е. Основные черты эпического жанра в опере Глинки «Руслан и Людмила» / Е. Майбутова // Украинское музыковедение. – Вып. 1. – К., 1966. – С. 216–227.
12. Орлова А. Поездка Глинки на Украину / А. Орлова // М. И. Глинка. Исследования и материалы. – М.; Л. : Госмузиздат, 1950. – С. 233–241.
13. Павлинова В. «Жизнь за царя». О природе интонационности оперы / В. Павлинова // Наследие 18-19 века : сб. статей, материалов, документов / Сост. и ред. : П. Е. Вайдман, Е. С. Власова. – Вып. 2. – М. : МГК, 2013. – С. 245-257.
14. Ручьевская Е. А. «Руслан» Глинки, «Тристан» Вагнера и «Снегурочка» Римского-Корсакова. Стил. Драматургия. Слово и музыка. – СПб. : Композитор, 2002. – 396 с.